

О. С. Покрас
студентка 6-го курсу спеціальності «Міжнародна економіка»,
НТУУ «КПІ», м. Київ
С. В. Войтко,
д. е. н., професор кафедри міжнародної економіки,
НТУУ «КПІ», м. Київ

ГЛОБАЛЬНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇН У ВИМІРАХ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ, ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

O. S. Pokras,
6th year student of the specialty «International economics», NTUU “KPI”, Kyiv
S. V. Voitko,
Doctor of economic sciences, professor of International economy department, NTUU “KPI”,
Kyiv

GLOBAL COMPETITIVENESS IN THE DIMENSIONS OF HUMAN, INNOVATIVE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Надано визначення поняттям «міжнародна конкурентоспроможність країн», «глобальна конкурентоспроможність країн», «індекс людського розвитку», «індекс сталого розвитку». Проаналізовано зв'язок між показником добробуту, вираженого індексом людського розвитку, та конкурентоспроможністю, представленого індексом глобальної конкурентоспроможності, двадцяти країн з найвищим рівнем конкурентоспроможності. Проведено аналіз залежності між високотехнологічним експортом та індексом глобальної конкурентоспроможності даних країн. Проаналізовано зв'язок між показником сталого розвитку, вираженого індексом сталого розвитку, та індексом глобальної конкурентоспроможності двадцяти країн вибірки. Зроблено висновки щодо кожної моделі залежності вищезазначених показників. Надано низку висновків та рекомендації з підвищення рівня конкурентоспроможності України через покращення добробуту населення, технологічних показників і сталого розвитку. Сформовано значення результатів дослідження та надано рекомендації щодо подальшого їх використання.

We provided the definition of "international competitiveness countries", "global competitiveness", "human development index", "sustainability index". We analyzed the relationship between the welfare expressed human development index, and competitiveness, presented by the Global Competitiveness Index, using the list twenty countries with the highest competitiveness. We provided the analysis of the relationship between high-tech exports and global competitiveness index of these countries. We analyzed the link between sustainable development indicators, expressed index of sustainable development and global competitiveness index, twenty of the sample. We made the conclusions to each model, depending on the above parameters. We provided a number of conclusions and recommendations to improve Ukraine's competitiveness by improving welfare, technological performance and sustainable development. We formed values of the research results and recommendations on their further use.

Ключові слова: глобальна конкурентоспроможність країн, індекс глобальної конкурентоспроможності, рейтинг глобальної конкурентоспроможності, індекс сталого розвитку, індекс розвитку людського потенціалу, високотехнологічний експорт.

Keywords: global competitiveness of countries, global competitiveness rate, sustainable development index, human development index, high-technology exports.

Вступ. Міжнародна конкурентоспроможність країни є здатністю її до досягнення певного рівня розвитку (економічного, соціального тощо) та наявністю певного потенціалу до утримання даних позицій. Базами для розвитку є виробництво, інфраструктура, інноваційно-технічне забезпечення, ресурси, людський розвиток, стабільність. В умовах поглиблення глобалізаційних процесів міжнародна конкурентоспроможність набуває нового, глобального значення.

У рамках даного дослідження пропонується розглядати в трьох вимірах: сталого розвитку, людського розвитку та високотехнологічного експорту.

Поняття міжнародної конкурентоспроможності розглянуто в роботах зарубіжних науковців, а саме таких як: М. Портер; К. Далман; Дж. Майер-Стамер; Р. Мартін; П. Санлі; Д. Асемолу; Дж. Робінсон; Р. Деволь; Р. Коеп; Л. Кі; Л. Діжкастра; П. Анноні; К. Козовська; Р. Харріс. Цій проблематиці присвячені роботи вітчизняних вчених: О. П. Чепурна; Л. Л. Антонюк; О. Ларіна; О. Білоус; Ю. Мацейко; А. Уніят; Т. В. Ускова; І. Крючкова; В. Дубровський; Л. С. Шеховцева. Фахівцями надано характеристику поняттю національної, міжнародної та глобальної конкурентоспроможності, а також перелічено умови та методи її підвищення. Проте взаємозв'язок і взаємодія даного показника з іншими економічними індикаторами є недостатньо висвітленою і потребує більш поглибленого дослідження.

Метою роботи є виявлення залежності між показниками глобальної конкурентоспроможності та людським розвитком, а також інноваційним потенціалом.

Постановка задачі. Вивчення питання конкурентоспроможності в економіко-екологічному, соціальному та в інноваційному контекстах надає можливість кількісно оцінити співвідношення конкурентних позицій вибірки країн з найвищими показниками конкурентоспроможності.

Завданнями даної роботи є аналіз і графічне зображення показників людського розвитку та глобальної конкурентоспроможності, високотехнологічного експорту і глобальної конкурентоспроможності та сталого розвитку і глобальної конкурентоспроможності.

Методологія. Для даного дослідження використано метод аналізу масиву даних, порівняння країн за даними показниками, моделювання, метод пізнання.

Результати дослідження.

Глобальна конкурентоспроможність країни обумовлена глобалізаційними процесами та міжнародним поділом праці, використанням факторів виробництва та місцем країни на світовому ринку. Вона забезпечує здатність держави до участі у конкурентній боротьбі та найповніше використання конкурентних переваг перед іншими країнами. Для оцінки рівня конкурентоспроможності певної країни на глобальному рівні існує індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index), що залежить від раціональності використання країною власних ресурсів. Його створено в рамках Всесвітнього економічного форуму у 2004 році. За допомогою індексу глобальної конкурентоспроможності можна оцінити здатність країн забезпечувати високий рівень добробуту населення та спроможність підтримувати ринкові відносини на належному рівні [1].

Добробут громадян є однією з найважливіших цілей діяльності держави. Для кількісної оцінки добробуту суспільства доцільно використовувати індекс розвитку людського потенціалу (індекс людського розвитку – ІРЛП), що є комплексним порівняльним показником очікуваної тривалості життя, письменності, освіти та рівня життя для країн. Індекс був розроблений у 1990 році пакистанським економістом Махбубом Уль-Хаком та індійським економістом Амартьєю Сеном, що є лауреатом Нобелівської премії з економіки [2]. Для побудови графічної моделі використано показник $(186 - \text{ранг})/100$, де 186 – загальна кількість досліджуваних країн (табл. 1; рис. 1).

Таблиця 1.

Місце країн в світі за показниками індексу людського розвитку та індексу глобальної конкурентоспроможності [1; 2]

Країна	ІГК	ІЛР	Країна	ІГК	ІЛР
Швейцарія	1	3	Арабські Емірати	12	40
Сінгапур	2	9	Данія	13	10
США	3	5	Тайвань	14	91
Фінляндія	4	24	Канада	15	8

Німеччина	5	6	Катар	16	31
Японія	6	17	Нова Зеландія	17	7
Гонконг	7	15	Бельгія	18	21
Нідерланди	8	4	Люксембург	19	21
Великобританія	9	14	Малайзія	20	62
Швеція	10	12	Україна	76	83
Норвегія	11	1			

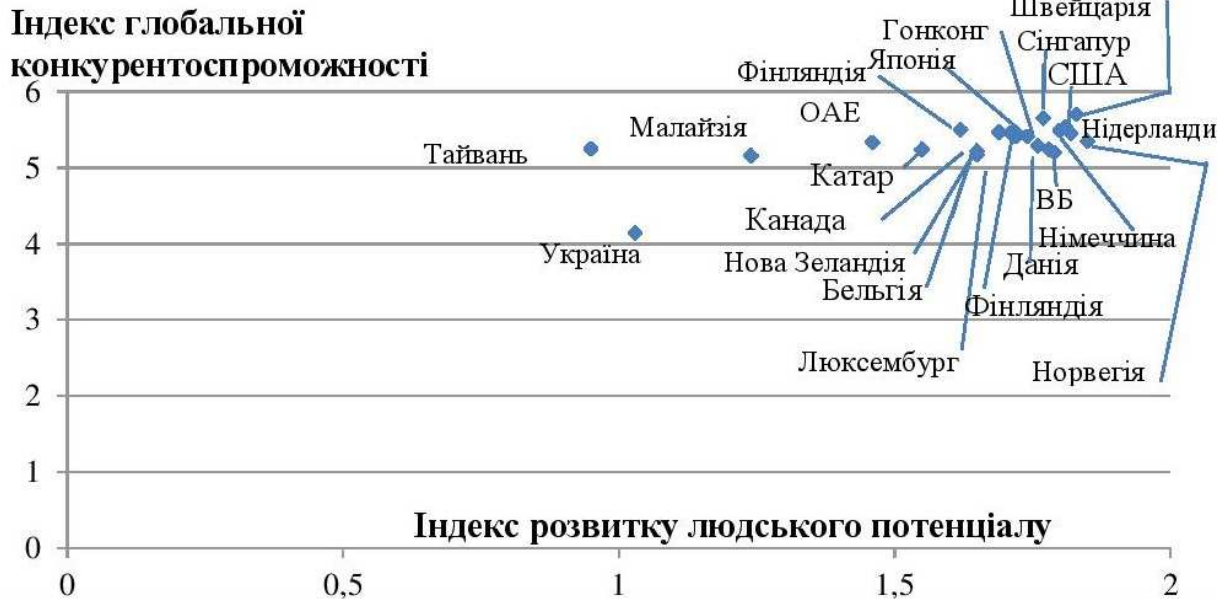

Рис. 1. Індекс розвитку людського потенціалу – індекс глобальної конкурентоспроможності [1; 2]

На рис. 1 наочно продемонстровано залежність між індексом розвитку людського потенціалу (індексом людського розвитку, далі – ІЛР) та індексом глобальної конкурентоспроможності (ІГК). Для аналізу взято топ-двадцять країн з найвищою глобальною конкурентоспроможністю, а саме: Швейцарія, Сінгапур, США, Фінляндія, Німеччина, Японія, Гонконг, Нідерланди, Великобританія, Швеція, Норвегія, Об'єднані Арабські Емірати, Данія, Тайвань, Канада, Катар, Нова Зеландія, Бельгія, Люксембург, Малайзія, а також Україна (табл. 1). При цьому Швейцарія, Сінгапур, США, Нідерланди, Великобританія (ВБ), Німеччина, Данія, Фінляндія, Норвегія, Гонконг, Японія, Люксембург мають найвищі показники розвитку людського потенціалу. Це пояснюється високим рівнем соціальної захищеності населення у даних країнах, освіти та проведенням ефективної економічної політики держав, спрямованої на задоволення соціальних потреб населення.

Україна посідає 73 місце за індексом глобальної конкурентоспроможності та 86 місце за індексом розвитку людського потенціалу. Це свідчить про низку проблем: незадоволеність населення рівнем життя в країні, неефективна соціальна політика, низький рівень соціальних виплат (пенсії, виплати по безробіттю), що не надають можливості якісно задовольнити потреби першого та другого рівнів, екологічні проблеми, проблеми в галузі охорони здоров'я та порівняно низька тривалість життя. Вирішення даних проблем має стати одним із першочергових політичних завдань на сьогодні.

Високотехнологічний експорт є показником, що узагальнює поняття про інноваційну активність країни та опосередковано впливає з можливості надавати реальні інвестиційні впливання у розвиток високих технологій.

На рис. 2 показано місце двадцяти країн з найвищими показниками конкурентоздатності та України у вимірі індекс глобальної конкурентоспроможності – високотехнологічний експорт.

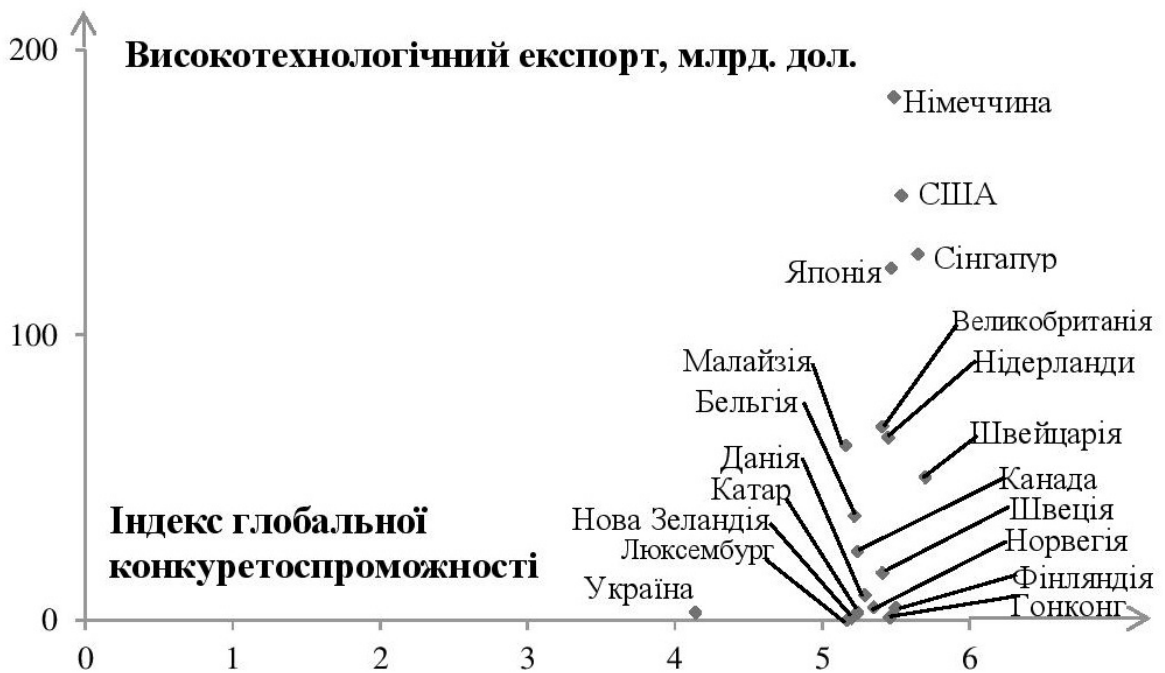

Рис. 2. Індекс глобальної конкурентоспроможності – високотехнологічний експорт [1; 3]

Країнами з найвищими показниками за показниками високотехнологічного експорту та глобальної конкурентоспроможності є Німеччина (ВЕ = 183,4 млрд дол., ІГК = 5,49), США (ВЕ = 148,8 млрд дол., ІГК = 5,54), Сінгапур (ВЕ = 128,2 млрд дол., ІГК = 5,65), Японія (ВЕ = 123,4 млрд дол., ІГК = 5,47) та Великобританія (ВЕ = 67,8 млрд дол., ІГК = 5,41).

Україна має наступні показники: ВЕ = 2,6 млрд дол., ІГК = 4,14, що свідчить про недостатню реалізацію держави у конкурентному середовищі та недостатньому використанні технологічного потенціалу.

Для ефективного технологічного розвитку в Україні доцільні наступні перетворення:

- 1) розвиток науки (як фундаментальної, так і прикладної), успішна комерціалізація досліджень;
- 2) підвищення рівня якості вищої освіти та розвиток її практичної сторони;
- 3) концентрація науки на вирішенні глобальних питань;
- 4) розвиток технологій шляхом залучення інвестицій;
- 5) розробка енерго- та екологоефективних технологій;
- 6) всебічне якісне покращення інвестиційного клімату;
- 7) формування інституцій для реалізації зазначеного у суспільстві.

На рис. 3 та у табл. 2 показано місце двадцяти країн з найвищими показниками конкурентоздатності та України у вимірі індексу сталого розвитку [4] – індекс глобальної конкурентоспроможності.

Країнами з максимальними показниками за двома даними вимірами є Швейцарія (ІГК = 5,7; ІСР = 2,92), Фінляндія (ІГК = 5,5; ІСР = 2,89), Німеччина (ІГК = 5,49; ІСР = 2,8), Швеція (ІГК = 5,41; ІСР = 2,92), Норвегія (ІГК = 5,35; ІСР = 2,9). Високі показники пояснюються наявністю орієнтури на сталий розвиток як напряму політики держав, основу діючої стратегії. У тому числі, поряд з орієнтацією на високий розвиток національної економіки в даних країнах розвинена соціальна та екологічна сфери, що позитивно впливає на сталий розвиток даних країн та, відповідно, і добробут населення.

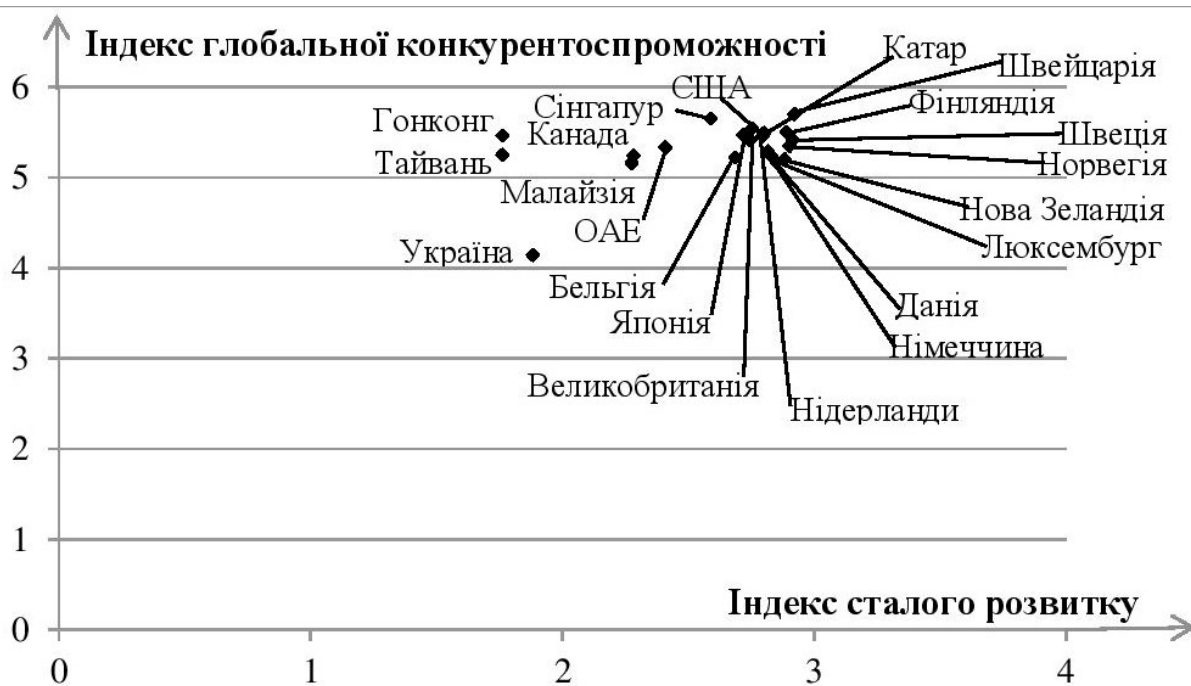

Рис. 3. Індекс сталого розвитку – індекс глобальної конкурентоспроможності [1; 5]

Таблиця 2.
Місце країн в світі за показниками індексу сталого розвитку та індексу глобальної конкурентоспроможності [1; 5]

Країна	Індекс глобальної конкурентоспроможності		Індекс сталого розвитку	
	Місце	Індекс	Місце	Індекс
Швейцарія	1	5,7	1	2,922
Сінгапур	2	5,65	20	2,59
США	3	5,54	14	2,754
Фінляндія	4	5,5	6	2,892
Німеччина	5	5,49	11	2,801
Японія	6	5,47	16	2,719
Гонконг	7	5,46	81	1,763
Нідерланди	8	5,45	12	2,795
Великобританія	9	5,41	15	2,747
Швеція	10	5,41	2	2,916
Норвегія	11	5,35	4	2,903
Арабські Емірати	12	5,33	35	2,41
Данія	13	5,29	10	2,818
Тайвань	14	5,25	81	1,763
Канада	15	5,24	9	2,83
Катар	16	5,24	42	2,281
Нова Зеландія	17	5,2	7	2,884
Бельгія	18	5,218	18	2,686
Люксембург	19	5,17	8	2,852
Малайзія	20	5,16	43	2,276
Україна	76	4,14	70	1,883

Показники України - ІГК = 4,14; ІСР = 1,88, що свідчить про недостатню реалізацію держави у конкурентному середовищі та проблеми сталого розвитку через наявні економічні проблеми: нераціональне використання ресурсів, залежність від імпортованих енергоресурсів, орієнтація на експорт сировини та імпорт високотехнологічних товарів, що є ознакою переважаючого 3-го та 4-го технологічних укладів, на які припадає 58 та 38 % виробленої продукції відповідно, низький показник легкості ведення бізнесу (0,77). Також проблемними сферами можна назвати політичну та соціальну нестабільність (індекс слабкості державної влади – 0,483), екологічні проблеми (екологічна якість життя – 0,303), відсутність чіткої стратегії розвитку країни, наявність високого рівня корумпованості (індекс сприйняття корупції – 0,264), низький рівень якості життя в цілому (0,669 або 85-те місце серед країн світу). Для підвищення рівня національної конкурентоспроможності України доцільним є введення орієнтації країни на сталий розвиток на рівні державної програми, покращення умов ведення бізнесу та інвестиційного клімату шляхом зменшення оподаткування, активні програми боротьби з корупцією та стабілізація політичної та економічної ситуації в країні.

Для успішної реалізації ідей та вирішення проблем сталого розвитку в Україні доцільно виконати наступне:

1. Адаптація економічної, промислової, енергетичної та сільськогосподарської політик до вимог поточної соціально-економічної ситуації.
2. Формування та реалізація ефективної зовнішньої політики у промисловій сфері.
3. Вдосконалення нормативно-правової бази на засадах положень концепції сталого розвитку.
4. Реалізація можливостей інформаційно-комунікаційної сфери у функціонуванні соціально-економічної системи.
5. Подальший розвиток місцевого самоврядування.

Теоретичне та практичне значення результатів полягає у тому, що показники конкурентоспроможності співвідносяться з вищезазначеними показниками експорту інновацій та людського розвитку. Це свідчить про те, що без орієнтації країни на розвиток без достатнього розвитку людського та інноваційного потенціалу досягнення глобальної конкурентоспроможності є неможливим.

Дане дослідження пропонується проводити для іншої вибірки країн та використовувати більш широкий спектр соціально-економічних показників.

Результати можуть бути корисні статистичним організаціям, владним інститутам (для аналізу та покращення економічної ситуації), приватним підприємцям (для попереднього аналізу ринків країн та пошуку партнерів) тощо.

Література.

1. The Global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/rankings>.
2. The official site of Human Development Reports, available at: <http://hdr.undp.org/en/humandev>.
3. Офіційний сайт Світового Банку, “Високотехнологічний експорт, дол. США» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator/tx.val.tech.cd>.
4. The official site of World Economic Forum (2015), “The Human Capital Report”, available at: <http://knoema.ru/HCR2015/the-human-capital-report-2015.1>.
5. Офіційний сайт Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку, «Глобальний аналіз якості та безпеки життя» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wdc.org.ua/en/services/country-profiles-visualization>.

References.

1. The official site of World Economic Forum (2015), “The Global Competitiveness Report 2014-2015”, available at: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/rankings>.
2. The official site of Human Development Reports (2015), “Statistical annex”, available at: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2015_statistical_annex.pdf.
3. The official site of World Bank (2014), “High-technology exports (current US\$)”, available at: <http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.CD>.
4. The official site of World Economic Forum (2015), “The Human Capital Report”, available at: <http://knoema.ru/HCR2015/the-human-capital-report-2015.1>.
5. The official site of World Data Center for Geoinformatics and Sustainable Development, “Global analysis of quality of life and security of life”, available at: <http://wdc.org.ua/en/services/country-profiles-visualization>.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2015 р.